

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

bullying
stop

**Επιμόρφωση
για την ενδοσχολική
βία και τον εκφοβισμό**

υπεύθυνων αποδεκτών αναφορών στη σχολική
μονάδα

Επιμόρφωση για την Ενδοσχολική Βία και τον Εκφοβισμό (Ε.ΒΙ.Ε.)

Επιστημονική Υπεύθυνη:

Αν. Καθηγήτρια Κωνσταντίνα Τσώλη
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ

Με την ευγενική επιστημονική επιμέλεια των:

Βασιλική Αρτινοπούλου

Καθηγήτρια, Πάντειον Πανεπιστήμιο
Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων
για την πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων
βίας και παραβατικότητας ανηλίκων

Θωμά Μπαμπάλη

Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής
Εκπαίδευσης, ΕΚΠΑ
Μέλος της Εθνικής Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων για
την πρόληψη και αντιμετώπιση των φαινομένων
βίας και παραβατικότητας ανηλίκων

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying **stop**

bullying **stop**

Ενότητα

Ρητορική μίσους

Στόχοι Ενότητας

- ☐ Συσχέτιση εννοιών, όπως ρητορική μίσους, μισαλλόδοξος λόγος, στερεότυπα, προκαταλήψεις, ρατσισμός, διακρίσεις
- ☐ Ερμηνεία του υπόβαθρου της ρητορικής μίσους.
- ☐ Αναγνώριση του ρόλου των αφηγημάτων στη ρητορική μίσους.
- ☐ Συνειδητοποίηση περιορισμών στην ελευθερία του λόγου και στην ελευθερία της έκφρασης.
- ☐ Ανάδειξη του ρόλου της εκπαίδευσης στην πρόληψη και αντιμετώπιση ρατσιστικών φαινομένων.
- ☐ Εφαρμογή δραστηριοτήτων στο σχολείο για την αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους.

*Και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς
καλύτερα...*

Και θα
ζήσουν
αυτοί
καλά κι
εμείς
καλύτερα
...!

Αυτό
σημαίνει ότι
θα μπορώ να
έχω καριέρα
και να
ελέγχω τα
οικονομικά
μου;

Ένα παράδειγμα ρητορικής μίσους συναντάμε στα **παραμύθια**. Όλοι γνωρίζουμε τη φράση με την οποία τελειώνουν: «*και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα*». Στην εικόνα βλέπουμε ένα εναλλακτικό αφήγημα σε επικρατούσες ιστορίες της ανισότητας των φύλων στηριζόμενο στο χιούμορ όπου η απάντηση της πριγκίπισσας εκφράζει έναν χαρακτήρα με αυτοπεποίθηση και δύναμη να απαιτεί ισότητα στην πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες και οικονομικούς πόρους.

Ρητορική μίσους (hate speech)

«Η δημόσια έκφραση ρατσιστικού ή ξενοφοβικού λόγου, μέσω του οποίου αμφισβητείται το δικαίωμα μιας ομάδας ανθρώπων να συμμετέχει ισότιμα στην κοινωνική ζωή εξαιτίας της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής ή άλλου γνωρίσματός της, καθώς και η προτροπή σε πράξεις βίας ή σε εκδηλώσεις μίσους εναντίον των μελών μιας τέτοιας ομάδας που δεν προστατεύονται από την ελευθερία του λόγου, αλλά αντιθέτως απαγορεύονται και τιμωρούνται».

Μισαλλόδοξος λόγος

Προκατάληψη, υποτίμηση και μίσος εις βάρος κάποιων προσώπων ή ομάδας ανθρώπων. Οδηγεί σε διακρίσεις.

Ρατσισμός

Ρατσισμός είναι η αντίληψη ότι οι άνθρωποι δεν είναι όλοι ίσοι μεταξύ τους, αλλά διαχωρίζονται σε ανώτερους και κατώτερους, διακρινόμενοι είτε από το χρώμα του δέρματος, την εθνικότητα, τη θρησκεία, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, κ.ά.

Διάκριση

Η άνιση αντιμετώπιση και μεταχείριση ατόμων ή ομάδων στη βάση κάποιου δοθέντος στερεοτύπου.

Τα ειδικά θετικά μέτρα υπέρ μιας από τις ομάδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία προβλέφθηκαν με σκοπό την πρόληψη ή την άρση των ανισοτήτων που εμφανίζονται στην πράξη και την εξασφάλιση ουσιαστικής ισότητας.... δεν συνιστούν διάκριση.

Σtereότυπο

- Κατηγοριακή αντίληψη

Προκατάληψη

- Κατηγοριακή στάση

Διάκριση

- Κατηγοριακή μεταχείριση

Ρητορική μίσους

- Γραπτός ή Προφορικός λόγος
- Εικόνες
- Είδωλα
- Ηλεκτρονικά ή άλλα παιχνίδια
- Άλλες ενέργειες που αποσκοπούν στην έκφραση ή διάδοση κάποιου μηνύματος

Ρητορική μίσους και διαδίκτυο

- Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που συγκέντρωσε η Ελληνική Αστυνομία, το 2020 σημειώθηκαν 51 περιστατικά ρητορικής μίσους, 34 από τα οποία ήταν διαδικτυακά.
- Η ρητορική μίσους είναι πιο ανεκτή στο διαδίκτυο λόγω:
 - ✓ της ανωνυμίας των χρηστών,
 - ✓ των περιορισμένων ελέγχων,
 - ✓ της ευρείας εμβέλειας και μεγάλης απήχρησής του.

Το υπόβαθρο της ρητορικής μίσους

Βασίζεται σε έναν μη εξαντλητικό κατάλογο προσωπικών χαρακτηριστικών ή κατάστασης που περιλαμβάνει τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την εθνικότητα ή την εθνική καταγωγή, καθώς και την ηλικία, την αναπηρία, το φύλο, την ταυτότητα φύλου και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

Η ρητορική μίσους προθάλαμος της βίας

Η ρητορική μίσους είναι συχνά ο ηθικός αυτουργός πίσω από εγκλήματα ενάντια σε μέλη μειονοτικών ομάδων. Το φάσμα της βίας έχει ως εξής:

λεκτική/συναισθηματική κακοποίηση → απειλή
βίας → άμεση σωματική βία → έντονη σωματική
βία → εγκλήματα μίσους

Η πυραμίδα του μίσους

Όπως σε κάθε πυραμίδα, έτσι και σε αυτή οι χαμηλότερες βαθμίδες αποτελούν τη βάση, για να φτάσουμε στις υψηλότερες βαθμίδες. Επομένως, οφείλουμε να χτυπάμε τα προβλήματα στη ρίζα τους, στη χαμηλότερη βαθμίδα και να είμαστε έτοιμοι να αντιδράσουμε μόλις διαπιστώσουμε ότι η πυραμίδα αρχίζει να υψώνεται.

ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

17 ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΝΑ ΑΛΛΑΞΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΜΑΣ

Η ρητορική μίσους συνδέεται άμεσα και με τον **Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης 16**.

Σtereότυπα

Ρητορική
μίσους

Ευάλwτα
άτομα και
περιθωριο-
ποιημένες
ομάδες

Συγκρούσεις
και διχασμός

Κακοποίηση
και απειλές

Εγκλήματα
μίσους

Όταν διαδίδονται στερεότυπα, υπάρχει διασπορά της ρητορικής μίσους, με αποτέλεσμα τα άτομα να καθίστανται πιο ευάλwτα και οι ομάδες πιο περιθωριοποιημένες και απομονωμένες, γεγονός που οδηγεί σε συγκρούσεις και διχασμό, τα οποία με τη σειρά τους δημιουργούν πρόσφορο έδαφος στην κακοποίηση και τις απειλές, οπότε και διαπράττονται εγκλήματα μίσους.

Αφηγήματα

- Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις συχνά αποτελούν τα λεγόμενα **αφηγήματα**, ισχυρά εργαλεία που μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιούνται αρνητικά με σκοπό να στρέψουν μια ομάδα ανθρώπων ενάντια σε μια άλλη και να υποδαυλίζουν το μίσος και τη βία.
- Τα αφηγήματα έχουν σημασία, γιατί επηρεάζουν τον τρόπο που **σκέφτονται και αισθάνονται** οι άνθρωποι. Λειτουργούν ως οδηγός για τις αποφάσεις και τις πράξεις τους.

Π
Α
Ρ
Α
Δ
Ε
Ι
Γ
Μ
Α

Η Όλι, θύμα
ρητορικής
μίσους,
αναζητά
απαντήσεις και
συνομιλεί με
τον καθηγητή
της που της
διδάσκει
ιστορία.

Η αστυνομία ανακάλυψε ότι η διεύθυνση IP του υπολογιστή από όπου στάλθηκαν τα μηνύματα ήταν ένας από τους υπολογιστές του σχολείου. Μα γιατί; Γιατί οι συμμαθητές μου σκέφτονται έτσι; Γεννήθηκα εδώ.

Γιατί; Δεν τους απειλούμε! Λένε ότι κλέβουμε τις δουλειές τους και ότι ζούμε με επιδόματα. Δεν είναι όμως αλήθεια!

Ναι, αλλά σε αντιλαμβάνονται ως απειλή λόγω των αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων. Ακούνε προκατειλημμένες ιστορίες ξανά και ξανά χωρίς να ελέγχουν τα γεγονότα. Πιστεύουν αφηγήματα που κάνουν διακρίσεις επειδή οι ιστορίες έχουν απήχηση στα προβλήματά τους. Δεν πρόκειται μόνο για γεγονότα. Αλλά και για συναισθήματα..

Άρα λέτε ότι για να σταματήσουμε τη ρητορική μίσους χρειάζεται να αλλάξουν τις αντιλήψεις τους και να αντιμετωπίσουν τα συναισθήματα και τα προβλήματά τους; Πώς θα το κάνουμε αυτό;

Ίσως μέσω ενός αντίθετου ή εναλλακτικού αφηγήματος... Ξέρω κάποια που θα μπορούσε να σε βοηθήσει... Η Sara εργάζεται σε έναν οργανισμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Θα ήθελες να σας κανονίσω μία συνάντηση;

Ελευθερία της έκφρασης

- Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΟΗΕ, 1948)

Ελευθερία του λόγου ή κρυμμένη ρητορική μίσους;

- Τυχόν περιορισμοί στην ελευθερία του λόγου και στην ελευθερία της έκφρασης πρέπει να ορίζονται σε νόμους.
- Τι γίνεται όταν το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης χρησιμοποιείται ως πρόσχημα προκειμένου να υποκινηθεί βία και μίσος καταστρατηγώντας βασικές αξίες και απαραβίαστα δικαιώματα; Τέτοιες περιπτώσεις συνεπάγονται παραβίαση του άρθρου 17 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.
- **Το Δικαίωμα της Ελευθερίας της Έκφρασης ΔΕΝ είναι απόλυτο.**

Νομοθετικό Πλαίσιο

- ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ
- Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ
- Η 2008/913/ΔΕΥ απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκφράσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου
- Χάρτης των Ευρωπαϊκών Πολιτικών Κομμάτων για μια μη Ρατσιστική κοινωνία
- Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων

COUNCIL OF EUROPE

No Hate Speech Youth Campaign

Home

Taking Action ▾

Publications/ Education ▾

Social Media Tools ▾

Library ▾

Contact us ▾

Work on Hate Speech

You are here: Democracy and Human Dignity > No Hate Speech Youth Campaign > Home

NO HATE
SPEECH
MOVEMENT

DIRECT LINKS

- [Compendium of Resources](#)
- [Videos](#)
- [Contact us](#)

FOLLOW US

- [Facebook page](#)
- [Facebook open group](#)

What is the No Hate Speech Movement?

The No Hate Speech Movement is a youth campaign led by the Council of Europe Youth Department seeking to mobilise young people to combat hate speech and promote human rights online. **Launched in 2013**, it was rolled out at the national and local levels through national campaigns in 45 countries. The movement will remain active beyond 2017 through the work of various [national campaigns](#), [online activists and partners](#).

Πώς θα εξορκίσουμε το μίσος (1)

- Μέσω της προώθησης των αρχών της κατανόησης, της ανεκτικότητας, της φιλίας και της ειρηνικής συμβίωσης μεταξύ όλων των μελών και των ομάδων της κοινωνίας, μέσα σε ένα ασφαλές, θετικό και υποστηρικτικό περιβάλλον.
- Με την έκφραση από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ή από τα πρόσωπα που ασκούν ρητορική στη δημόσια σφαίρα ενός θετικού, εποικοδομητικού και δημιουργικού λόγου που, όχι μόνο θα αποφεύγει την αναπαραγωγή και διαιώνιση στερεοτύπων και προκαταλήψεων, αλλά και θα συμβάλλει ενεργά στην εμπέδωση ενός κλίματος νηφαλιότητας, σεβασμού και κοινωνικής ειρήνης.

Πώς θα εξορκίσουμε το μίσος (2)

- Με τη διευκόλυνση του ελεύθερου και ανοιχτού διαλόγου, τη διάδοση των αξιών του σεβασμού και της ανεκτικότητας και την επισήμανση των κινδύνων της ανοχής ή της αδιαφορίας έναντι της ανάδειξης ρατσιστικών ομάδων ή ιδεολογιών.
- Με την προαγωγή των αξιών της διαφορετικότητας, η οποία στηρίζεται στην αποδοχή και στο σεβασμό όλων των προσώπων, και του πλουραλισμού, ο οποίος συνίσταται στην αναγνώριση, προώθηση και προστασία κάθε ετερομορφίας και στην ειρηνική συμβίωση όλων των μελών της κοινωνίας.

Προτάσεις

Η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο στην προσπάθεια δημιουργίας μίας σύγχρονης δημοκρατικής κοινωνίας και πρόληψης φαινομένων μισαλλοδοξίας και ρατσισμού.

A N E K T I K O T H T A

Πρόκειται για πρακτική, τρόπο ζωής, όχι απλή αναγνώριση της διαφορετικότητας του Άλλου, αλλά έμπρακτη απόδειξη ότι δεν αποκλείεται ο Άλλος από την προσωπική ή δημόσια σφαίρα, αλλά συμμετέχει ως ισότιμο μέλος.

Ενδεικτική Δραστηριότητα (1/3)

(Στόχος: διάκριση των εννοιών ελευθερία του λόγου και ρητορική μίσους)

- Κάντε στους/στις μαθητές/ήτριές σας τις ακόλουθες ερωτήσεις:
 - ✓ Πώς θα ορίζατε την ελευθερία του λόγου;
 - ✓ Η ελευθερία του λόγου σημαίνει ότι μπορούμε να πούμε ό, τι θέλουμε;
 - ✓ Εάν πιστεύετε ότι δεν πρέπει να επιτρέπονται ορισμένες «εκφράσεις», πώς αποφασίζουμε τι πρέπει να απαγορευτεί; Ποιος πρέπει να αποφασίσει;
 - ✓ Έχετε αντιταχθεί ποτέ σε κάποιον που νιώθατε ότι ασκούσε ρητορική μίσους;
 - ✓ Πώς σας έκανε να νιώσετε;
 - ✓ Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της δράσης σας;

Ενδεικτική Δραστηριότητα (2/3)

Παρακολουθήστε το βίντεο (αρχείο 2-YOU LOOK DISGUSTING)

Ενδεικτική Δραστηριότητα (3/3)

- **Χωριζόμαστε σε ομάδες.**
- **Ακολουθεί συζήτηση:**
 - Πώς σας φάνηκε το βίντεο;
 - Γιατί τα άτομα στο βίντεο γράφουν αυτά τα πράγματα; Υπάρχει κάποιος σκοπός;
 - Πιστεύετε ότι το κλείσιμο ιστότοπων ή η κατάργηση επιβλαβούς υλικού είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους στο Διαδίκτυο;
- **Ανακοίνωση των σχολίων ανά ομάδα στην ολομέλεια και συμπεράσματα.**

Σύνοψη Ενότητας

01

Σχεδόν κάθε έκφραση ρητορικής μίσους πηγάζει από ρατσισμό ή διάκριση, στοιχεία που αποτελούν πρόβλημα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

02

Η ρητορική μίσους είναι συχνά ο ηθικός αυτουργός πίσω από εγκλήματα ενάντια σε μέλη μειονοτικών ομάδων.

03

Τα αφηγήματα αποτελούν ισχυρά εργαλεία της ρητορικής μίσους.

04

Το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης δεν είναι απόλυτο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

bullying
stop

Ευχαριστούμε
για την προσοχή σας

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Αρτινοπούλου, Β., Μπαμπάλης, Θ., Τσώλη, Κ., & Νικολόπουλος, Β. (2023). *Σχολικός εκφοβισμός: θεωρία, έρευνα και πρακτικές. Διάδραση.*

Bet! Digital learning for social inclusion (2023). *Ρητορική μίσους: Εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά της ρητορικής μίσους, της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων-Οδηγός για εκπαιδευτικούς. ERASMUS+.*

De Latour, A., Perger, N., Salaj, R., Tocchi, C. & Otero, P.V. (2017., *WE CAN! Taking Action against Hate Speech through Counter and Alternative Narratives.* Council of Europe.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) (2022). *Έκθεση της ECRI για την Ελλάδα (Έκτος κύκλος επιτήρησης).* Συμβούλιο της Ευρώπης.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Παπαμιχαήλ, Ε., & Ζεμπύλας, Μ. (2016). *Κώδικας συμπεριφοράς κατά του ρατσισμού και οδηγός διαχείρισης και καταγραφής ρατσιστικών περιστατικών.* ΥΠΠ-ΠΙ Κύπρου, Κύπρος.

Χουλιάρας, Α., Σταύρος, Σ., & Χαμτζούδης. Ν. (2017). *Ρητορική μίσους και διακρίσεις. Προκλήσεις για το κράτος δικαίου.* Σάκκουλα.

ΜΑΤΕ – Μία Καινοτόμος Προσέγγιση στην Απόκτηση Διαπολιτισμικών Δεξιοτήτων για Φοιτητές και Νεαρούς Μετανάστες (2018). *Πρόγραμμα Μαθήματος και Μεθοδολογικός Οδηγός «Καταγγέλλω τον Ρατσισμό.* ERASMUS+.